

מראי מקומות - בבא מציעא ל"ט

ד, ח' כ' דאין ב"ד צריכין לטפל בו ולהעמיד אפוטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין.

ה) **ולוקים אפוטרופא לעולם - פרש"י**, שלא יטול כלום. ומשמע דס"ל דזהו המעלה דאפוטרופוס על אחר, דעדיף ליה להבעלים, כיון שהאפוטרופוס לא יטול כלום. אבל הסמ"ע (ח"מ רפ"ה, י') כ' לפרש מש"כ המחבר "ולמה לא יעמידו אפוטרופוס לעולם", "פירוש, למה מורידין לתוכו קרוב ליטול כל הפירות או חלק מהן לנפשו ... ויהיו כל הפירות בידו בלי השגחה משום אדם עד ביאת הבעלים, וגם לפעמים הקרוב אינו מתעסק בו כראוי לאדם הגון, ולא אמרי' דיעמוד לנכסיו אפוטרופוס, והאפוטרופוס יעמוד תחתיו אריס, ויעיין עליו שלא יפסיד הקרקע, ובשעת הקציר יחלק, ויהי' להבעלים חלקן משומר ובטוח תחת יד אפוטרופוס, וגם בודאי לא יופסד הקרקע". ומבואר מדבריו דאף דאין האפוטרופוס בחנם, לפי שיעמוד תחתיו אריס, מ"מ יש מעלה לאפוטרופוס על הקרוב.

ו) **ולא קרוב לנכסי קטן - פרש"י**, דאין מורידין קרוב הראוי לירש בנכסי קטן, דכיון דקטן לא ידע למחויי, אתא האי קרוב לאחזוקי בהן, ולומר דלחלק ירושתו בא, ולכן עדיף להוריד איש נכרי שאינו יכול לטעון כן. והק' המהר"ם שי"ף, הא אמרי' לעיל דבעצם לעולם עדיף לעשות אפוטרופוס ולא להוריד קרוב, ומה שצריכין להוריד קרוב בנכסי גדול הוא משום דאפוטרופא דקנני לא מוקמינן. וא"כ, עכשיו דמיירי בקטן, למה צריך שום סברא לבאר למה אין מורידין קרוב לנכסיו, הא ודאי עדיף לעשות אפוטרופוס. ותי' די' לחלק, דלעיל מיירי היכא דכבר הי' האפוטרופוס שם לקצור הקמה ולבצור הענבים, וא"כ אמרי' דמניחים בידו לעולם [אולם זה לכא"ק מעמוד ב', דמשמע דמוקמי' אפוטרופא לינוקא אפי' היכא דלא הי' האפוטרופוס שם מעיקרא]. ועוד, דא"כ הול"ל אין מורידין אריס לנכסי קטן, ומדלתי בקרוב, משמע היכא שאין מוצאין אפוטרופוס בחנם לחרוש ולזרוע, מניחו ביד אריס נכרי יותר מביד קרוב, וע"ז פרש"י

א) **וכולם שמין להם כאריס - ע' בטור** (ח"מ רפ"ה, אות ד') שהביא ג' שיטות בזה. א' שי' רש"י - שמחשבין עמו בכל שנה, ונוטל אריסות, וחלק הבעלים יהא מונח עד שנדע מה אירע בהם (וע' בב"ח שם שנתקשה בזה, מנין להטור שכן ס"ל לרש"י, וע"ש מש"כ בזה). ב' שי' הרמב"ם - כל זמן שלא באו הבעלים, יטול הכל, ולכשיבואו הבעלים מחשבין עמו כמה הוציא וכמה אכל, ויטול כאריס בין בפירי ובין בשבחה. ג' מהר"י הביא (והוא הובא בתוס' כאן) דהאריס נוטל כל הפירות, ובשבחה דוקא הוא דמחשבין ונוטל בהם כאריס, וכ' שכן הסכים הרא"ש.

ב) **השתא זריז ונשכר הוה, מאי דאשכח מיבעיא - הק' הרשב"א**, מ"ש מהמוציא הוצאות על נכסי אשתו, דזריז ונשכר הוא, ומ"מ לא יהבינן ליה מה דאשכח, אלא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. ותי' דהתם מדין מחילה הוא, דכיון שאינו מוציא אלא לרצונו, אף הוא אינו יורד בהן מדעת שיטול כאריס. אבל הכא, דמיחש חייש דלמא לא מת, דועתו לירד שם כאריס.

ג) **ולא שבויין, דאילו התם זריז ונשכר, ואילו הכא שיימינן ליה כאריס - פרש"י**, דבשבוי הרי כיון ששמעו בו שמת, נחית להו אדעתא דכולהו פירי, אבל הכא, דלא שמעו בו שמת, לאו אדעתא דכולהו נחית, אלא ליטול כאריס בכל שנה. והק' הרשב"א, "וכי מפני שהי' בדעתו ליטול את הכל זכה בשל אחרים". ולכן הוא פי' שתקנת חכמים היא, לפי שחששו שמא יפסידם, שהרי אינו סומך דעת, אע"פ ששמע שמת, ולכן אינו חושש להפסיד הנכסים, ולכן תקנו שיהי' זריז ונשכר.

ד) **יצא לדעת, אין מורידין קרוב לנכסיו - כ' בשטמ"ק** בשם הרמ"ן, דזהו משום דכיון שיצא לדעת, הרי הוא כמאבדן לדעת. אולם כ' דהיכא שהניח קמה לקצור, וכן אם הניח מטלטלין או פירות בביתו ומתקלקלים, נראה דב"ד צריך להעמיד אפוטרופוס למוכרם, ויעמדו המעות בב"ד. אולם הרמב"ם (נחלות

דמשמע דלא ס"ל כן, אלא דאם שמעו בו שמת, שפיר מורידין הקטן לנכסי שבוי.

יא) **אתא לקמי' דר' חסדא, א"ל שפיר קאמר לך, וכו' - פרש"י,** שכשיצא מאצלך לא הי' לך חתימת זקן. וכ' הרשב"א דמשמע דס"ל לרש"י שראהו קודם שיצא, וכ' זה משום דברי ר' חסדא, דיצא בלא חתימת זקן, וכו'. אולם הק' הרשב"א דמשמע מדברי אביי דמרי בר איסק לא ידע בכלל שהי' לו אח, ומלתא דלא שכיחא הוא, לומר דידע מעיקרא שהי' אח, ושוב שכת. ולכן כ' דאולי באמת לא מודה דראהו מעיקרא, אלא דר' חסדא הי' אומר לו דאפי' לשיטתו של האח שמרי ראהו, מ"מ אפשר דהשתא לא ידע לו משום דבא בחתימת זקן.

יב) **א"ל שפיר קאמר לך, שנא' וכו' - לכאור' ק',** ומהו אם יצא בחתימת זקן, האם בכה"ג לא הי' נאמן מרי בר איסק לומר דלאו אחיו הוא. וכ' תוס' דודאי אף אם הי' יצא בחתימת זקן לא הי' האח נאמן לומר דאחיו הוא, דא"כ לא שבקת חיי לכל עשירים, שכ"א יאמר אני אחיך. אלא מיירי הכא דמרי בר איסק לא טען ברי דאינו אחיו, אלא לא ידענא, ולכך אם הי' יוצא בחתימת זקן, לא יהי' מרי בר איסק נאמן, כיון שאינו מכחישו, אלא אמר לא ידענא לי'. ובביאור דבריו, כ' ההפלאה (כתובות כז:): דס"ל לתוס' דר' חסדא ס"ל דברי ושמא ברי עדיף היכא דהשמא הוא גרוע. וא"כ, אם יצא בחתימת זקן, אז יהי' השמא שלו שמא גרוע, וא"כ יהי' האח נאמן בתורת ברי עדיף. אבל כיון שיצא בלא חתימת זקן, א"כ נמצא דהשמא שלו הוא שמא טוב, וא"כ אין האח נאמן בתורת ברי עדיף (ועוד כ' דאפי' למאי דקיי"ל דלאו ברי עדיף, זהו משום שהוא כנגד חזקת ממון, אבל כיון דמרי בר איסק מודה שיש לו אח, א"כ שוב אין לו חזקת ממון כלפי "אח", וא"כ לכ"ע יהי' האח נאמן בברי כנגד השמא גרוע של מרי בר איסק, אם יצא בחתימת זקן, וכיון שלא יצא בחתימת זקן, הו"ל שמא טוב ואינו נאמן).

יג) **זיל אייתי סהדי - הק' היד דוד, ל"ל להביא ב' עדים, הא אפי' לא מייתי אלא עד א', הרי יהי'**

הטעם משום דקטן לא ידע למחויי. וע"ע ברא"ש (י"ד) שכ' שאין מורידין קרוב לנכסי קטן ואפי' בתורת אפוטרופוס.

יד) **לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא - פי' רש"י,** שיטעון דנכסי מלוג של אמי היו, ואביו של קטן בעל אמי הי', ומוחזק בהם מחמת שהוא אוכל פירות, וכו'. וע' ברש"ש שכ' דלכאור' א"כ ה"ה באח חורג צריך להיות הדין כן, שיטעון שהכל שלו. ותי' דא"כ לא הי' הקטן מוחזק בהם כלל, וכאן הכל יודעין שהנכסים היו אצל הקטן. אולם הביא דמשמע מהפוסקים דאף באח חורג אין מורידין.

יח) **לוקמינהו לנכסי בידא דאחתיא וכו' - העיר הסמ"ע (חו"מ רפ"ה, ל"ה),** הא קיי"ל שאין מעמידין אשה להיות אפוטרופוס. ותי' דזיל בתר טעמא, מה דאין מעמידין אשה לאפוטרופוס, היינו משום שאין דרכן לצאת ולבא ולטרוח בנכסים, אבל בלא"ה צריכה לעשות כן, וא"כ אגב זה יכולה לעשות כן בשביל הינוקה, ולכן צריכין להא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן.

יט) **רבא אמר מיגו דמוקמינן אפטרופא לפלגא מוקמי' לכולהו - פי' הריטב"א** "כלומר בתורת ינוקא, דכיון דלא הוברר חלקו של קטן בכל חד וחד, אפשר לאחותי בתורת קטן, וליכא אפטרופא לדקנני כלל". ולשון הרא"ש (י"ד) הוא "רבא ס"ל כיון דזקוקין ב"ד למצוא אפוטרופוס לחצי הנכסים, מעמידין אפוטרופוס גם לחצי האחר, ולא לתקנת הקטן, אלא לתקנת השבוי". אולם ע' ברשב"א לעיל (לח:): דהביא ראי' מכאן דהיכא דהאפוטרופוס בא מעצמו לפקח על הנכסים, אין מניחין הקרוב לירד שם [ונאף דכאן אמרי' מגו וכו', אולי כוונתו דכיון דנוח לו להיות אפוטרופוס על השאר, א"כ מסתבר דיעשה כן מדעתו, ואין מניחין האחות הנשאר לירד שם, וע"ע].

י) **לסוף שמעו דשכיבא סבתא - פי' הריטב"א,** דהיינו ששמעו בעדות ברורה, דאי לאו, היכי יהינן מידי לינוקא, הא אין מורידין קטן לנכסי שבוי אע"פ ששמעו בו שמת. וע' בהגה"ה (הוצאת מוה"ק, מס' 416) שהביא מכמה ראשונים (רשב"א לעיל לח:; ועוד)

דאחין מחלי אהדדי, ואינם יורדין ע"מ ליקח כיוורד. מיהו כ' הרשב"א דכל זה רק היכא דלא עשו המלאכה בגופן, אלא דשכרו פועלים וכדו', אבל אם עשו המלאכה בעצמן, אז השביחו לעצמן.

מרי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע. וביאר דמחוייב שבועה לא הוי אלא היכא דהו"ל למידע, וכאן לא הו"ל למידע, ולכן צריך ב' עדים.

(יד) זיל אייתי סהדי- הק' תוס', וכי כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים שאין התובעו אחיו. ותי' דדוקא הכא, דאותו אח הביא עדים אלא שאמר שאינם רוצים להעיד. ובכתובות (כז:): הוסיף תוס' דיש רגלים לדבר שהוא אלם ולכן צריך להביא עדים. אולם ע' בבית יוסף (חו"מ כ"ח, אות ו') שכ' לדייק מדברי רש"י והנמוקי יוסף דאפי' בלא רגלים לדבר אמרי' כן, ע"ש איך שביאר למה אין חשש דלא שבקת חיי לכל ברי'.

(טו) תרתי לא עבדי- פרש"י, שישתקו וגם יעידו שקר. והק' הריטב"א, סוף סוף אתי ויאמרו שאין יודעין עדותן (דלכאו' אי"ז תרתי), ותסגי בזה שלא יהי' מרי צריך ליתן לו פלגא. והביא בשם מורנו דבאמת קו' הגמ' סוף סוף אתו ומשקרי, אינו כרש"י דיאמרו בשקר שאינו אחיו, דודאי לא נחשדו ישראל להעיד שקר בפירוש, וכש"כ בכה"ג, שהוא שלא לצורך, דסגי בזה לומר שלא ידע שהוא אחיו. וע"ז תי' הגמ' דזהו התרתי לא עבדי, א' שלא לבוא ולהעיד בשבילו, וב' לכבוש עדותו, דזהו ג"כ נחשב "תרתי", שהרי יעבור בזה האיסור דאם לא יגיד, וע"ז אמרי' דתרתי לא עבדי.

(טז) השביחו גדולים... השביחו לאמצע- כ' תוס' בב"ב (קמג:): דה"ה גדולים וגדולים השביחו לאמצע. וכ"כ הנמוקי יוסף כאן (כב: בדפיו) בשם הרי"ף, אבל הביא שם בשם הראב"ד דגדולים וקטנים דוקא. וע' ברא"ש בב"ב (ט'), דכ' כשי' תוס', וביאר דמה דאמרי' דמחיל, היינו משום דאמרי הגדולים דאנן מטריחין השתא, והם מטריחין ביום אחר. ועוד, דאין דרך שירד אדם לנכסי גדול שיש בו דעת לחלוק, וחולק בלא ידיעתו. וא"כ, אם אמרי' דמוחלין לקטנים, דאין שייך סברות אלו כ"כ, כש"כ דלגדולים מוחלין. והוסיף הרא"ש דאפי' שכר עמלן לא יטלו, ואינו דומה למה דאי' דבשותפין אמרי' דא' שמשביח הקרקע יש לו דין עכ"פ כיוורד,